

**Αριστοτέλης, «Ηθικά Νικομάχεια»
Ενότητα 14 – Φάκελος Υλικού**

Α. Συμπληρωματικά Ερμηνευτικά Σχόλια

1. Διαγραμματική παρουσίαση της μεσότητας

Πρός τὸ πρᾶγμα

«Ἴσον ἀπέχει ἀπὸ τὰ ἄκρα»
(αριθμητική μεσότητα-ισότητα)
προσδιορισμός)

πρὸς ἡμᾶς

«μήτε πλεονάζει»
«μήτε ἐλλείπει»
(υποκειμενικός

ο ειδικός- ο επιστήμων

«τοῦτο ζητεῖ
καὶ τοῦτο αἰρεῖται»

**2. Λέξεις ἢ φράσεις που αναφέρονται στις κύριες
έννοιες
της ενότητας (υπερβολή, ἔλλειψη, μεσότητα)**

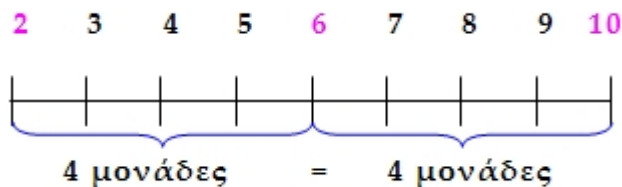
Υπερβολή	Μεσότητα	Ἐλλειψη
το πλεον	το ἴσον	το δὲ ἔλαττον
πλεονάζει	τοῦ μὲν πράγματος μέσον	ἐλλείπει
πολλά	το ἴσον ἀπέχον ἐκα- τέρου τῶν ἁκρῶν	ὑπερέχει
υπερέχει	μήτε πλεονάζει	ὀλίγον
πολύ	μήτε ἐλλείπει	ἐλλειψιν
υπερβολήν	οὐχ ἓν	
	οὐδέ ταυτὸν πασιν	
	μέσο δὲ οὐ τοῦ πράγματος ἀλλὰ το πρὸς ἡμᾶς	

Β. Σχολικό Εγχειρίδιο: (Φ.Λ.) Σελ. 156: Ερωτήσεις 1 και 2

Ενδεικτική απάντηση στην ερώτηση 1

Το παράδειγμα που αναφέρεται στο **αντικειμενικό μέσο** είναι **αριθμητικό**. Αν πάρουμε μια σειρά αριθμών από το 2 έως το 10, το δύο είναι το λίγο, το 10 είναι το πολύ, ενώ μέσο είναι το 6, γιατί, σύμφωνα με τις διδασκαλίες της αριθμητικής, απέχει ίση απόσταση, 4 δηλαδή μονάδες, τόσο από το 2 όσο και από το 10, από τα δύο δηλαδή άκρα. Σ' αυτή δηλαδή την περίπτωση το κριτήριο προσδιορισμού του μέσου είναι **ποσοτικό**.

Γ. Συμπληρωματικές Ερμηνευτικές Ερωτήσεις

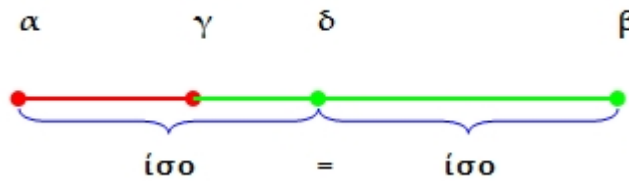
1. Ποια έννοια προσπαθεί να προσδιορίσει ο Αριστοτέλης στην ενότητα αυτή και με ποια κριτήρια γίνεται αυτό;

Ενδεικτική απάντηση

Στόχος του Αριστοτέλη σ' αυτή την ενότητα είναι να αποδείξει ότι η αρετή είναι ένα είδος μεσότητας. Γι' αυτό, λοιπόν, πρέπει πρώτα να προσδιορίσει την έννοια της μεσότητας, για να καταλήξει έπειτα στον συσχετισμό της με την ηθική αρετή.

Αν, λοιπόν, πάρουμε ένα μέγεθος **αβ** που μπορεί να διαιρείται επ' άπειρον, μπορούμε, όπως διδάσκει ο Αριστοτέλης, να χωρίσουμε ένα κομμάτι **γβ**, ένα κομμάτι **αγ** και ένα κομμάτι **αδ**. Το **γβ** είναι κομμάτι μεγαλύτερο από το **αγ** («τὸ μὲν πλεῖον»), το **αγ** είναι μικρότερο από το **γβ** («τὸ δ' ἑλάττω») και το **αδ** είναι ένα κομμάτι ίσο με το **δβ**

(«τὸ δ' ἴσον»). **Μέσον**, λοιπόν, δεν είναι ούτε το μεγαλύτερο ούτε το μικρότερο κομμάτι αλλά το σημείο που χωρίζει δύο ίσα μέρη. Σχηματικά το μέσον μπορεί να αποδοθεί ως εξής:

Το μέσον, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, μπορεί να προσδιοριστεί με βάση δύο κριτήρια: τα αντικειμενικά και τα υποκειμενικά.

α) Μέσον με βάση τα αντικειμενικά κριτήρια («κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα»): το μέσο αυτό σχετίζεται με τα ίδια τα πράγματα. Είναι αυτό που ισαπέχει από τα δύο άκρα του πράγματος. Θεωρείται αντικειμενικό, γιατί απορρέει από παρατηρήσεις και μετρήσεις, από επιστημονική δηλαδή γνώση, και γι' αυτό είναι ένα και αποδεκτό από όλους.

β) Μέσον με βάση τα υποκειμενικά κριτήρια («πρὸς ἡμᾶς»): το μέσον αυτό δεν είναι ούτε πάρα πολύ, ούτε πολύ λίγο, ούτε είναι ένα για όλους. Είναι σχετικό και ο προσδιορισμός του εξαρτάται από τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος με τη χρήση της λογικής μπορεί να συνεκτιμά διάφορους αστάθμητους και μεταβλητούς παράγοντες, όπως τις ιδιαίτερες ανάγκες του, τις περιστάσεις, την εποχή, τον τόπο, τα κοινωνικά πρότυπα κτλ.

2. Ποια παραδείγματα χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης προκειμένου να διασαφηνίσει το αντικειμενικό και το υποκειμενικό μέσον;
3. Ποια είναι τα δύο άκρα της μεσότητας; Αφού απαντήσετε στο ερώτημα αυτό, να παρουσιάσετε διαγραμματικά τις αρετές που αναφέρονται στην 13^η ενότητα με τα δύο άκρα τους.

Ενδεικτική απάντηση

Ο Αριστοτέλης, στην προσπάθειά του να προσδιορίσει την έννοια της «μεσότητας» αναφέρεται και στις έννοιες της «ὑπερβολῆς» και της «ἐλλείψεως». Ήδη στην 13^η ενότητα εμμέσως πλην σαφώς διατύπωσε την άποψη ότι κάθε αρετή

είναι «μεσότης» που βρίσκεται ανάμεσα στα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη. Μέσα από τα αντιθετικά ζεύγη που παρέθεσε, έγινε κατανοητό ότι η μεσότητα αποτελεί τη σωστή, την ενδεδειγμένη συμπεριφορά, η οποία επαινείται, γιατί οδηγεί στην κατάκτηση των ηθικών αρετών, ενώ η υπερβολή και η έλλειψη αποτελούν τη λανθασμένη, τη μη ενδεδειγμένη συμπεριφορά, η οποία επικρίνεται, γιατί μας απομακρύνει από τις ηθικές αρετές.

Ο συσχετισμός των αρετών που αναφέρθηκαν εκεί με τις έννοιες της υπερβολής και της έλλειψης, σχηματικά μπορεί να αποδοθεί με τον ακόλουθο «πίνακα» :

ἔλλειψις	μέσον	ὑπερβολή
δειλία	ἀνδρεία	θρασύτης
ἀναισθησία	σωφροσύνη	ἀκολασία
ἀοργησία	πραότης	ὀργιλότης

> Ο Αριστοτέλης, βέβαια, στην 13^η ενότητα δεν αναφέρει καν το άκρο της έλλειψης σχετικά με τις αρετές αυτές, επειδή συναντάται πολύ πιο σπάνια από το άκρο της υπερβολής. Να επισημάνουμε, επίσης, ότι σε άλλα σημεία των *Ηθικών Νικομαχείων* αναφέρει και πολλά άλλα παραδείγματα αρετών, για να κάνει πλήρως κατανοητές τις παραπάνω έννοιες.

4. Ποιες λέξεις και φράσεις του κειμένου αναφέρονται στους όρους «μέσον-έλλειψις-υπερβολή»;

5. Η αρετή είναι μεσότητα που προσδιορίζεται με βάση ποιο κριτήριο;

6. Ποια είναι τα νέα γνωρίσματα που προστίθενται σε αυτήν την ενότητα και συμπληρώνουν τον ορισμό της;

7. Με βάση τα στοιχεία αυτής της ενότητας και όσα αναφέρθηκαν στην ενότητα 13, πώς αποδεικνύεται ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως;

 8. Να δείξετε ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τον προσδιορισμό της αρετής και του μέσου της είναι η σωκρατική προτροπή «γνῶθι σαυτόν».

Δ. ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να δώσετε στα αρχαία ελληνικά τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων:

Συνεχεῖ, λαβεῖν, ἴσον, πᾶς, μέσον

.....

2. Να βρείτε στο κείμενο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω:

απόβλητα, ταυτότητα, εχεμύθεια, λάφυρο, λοιπόν, διαδρομή

.....

3. «Ἐλλείπει»: Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με λέξεις ομόρριζες του ρηματικού τύπου που σας δίνεται:

- α) α) Το δημόσιο συνεχώς αυξάνεται, με αποτέλεσμα να καταρρέει η εθνική οικονομία.
- β) Προτίμησε να αποσυρθεί στην ιδιαίτερη πατρίδα του για το της ζωής του.
- γ) Η ηλίου είναι ένα φαινόμενο που συνεχίζει να προκαλεί δέος.
- δ) Δεν είχε αναπτύξει επαρκώς το θέμα που του δόθηκε στο μάθημα της έκθεσης. Οι ήταν πολλές και σημαντικές.
- ε) Πολλές φορές παθαίνει, με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίζει οικεία του πρόσωπα.

4. Να δώσετε για κάθε θέμα του ρήματος «βάλλω» παράγωγα (απλά ή σύνθετα) στα νέα ελληνικά:

βαλ-:

βελ-:

βλη-

βολ-:

5. Να δώσετε για κάθε θέμα του ρήματος «ἔχω» παράγωγα (απλά ή σύνθετα) στα νέα ελληνικά:

εχ-:
σχ-:
οχ-:
-ούχος:
-ουχία:
ωχ-:

(www.study4exams.gr)

6-3-2017
18-3-2021

63ο Γενικό Λύκειο Αθηνών

Μαρία Ευγενίου